

Maria Kycler

Projekt "Digitálna knižnica a digitálny archív" : relacja z pobytu w Słowackiej Bibliotece Narodowej w Martinie

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 3, 136-138

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**PROJEKT „DIGITÁLNA KNIŽNICA A DIGITÁLNY ARCHÍV”.
RELACJA Z POBYTU W SŁOWACKIEJ BIBLIOTECE NARODOWEJ
W MARTINIE**

Uczestnictwo w projekcie edukacyjnym, realizowanym w ramach unijnego programu Erasmus (15-21 czerwca 2014 r.), umożliwiło zapoznanie się z działalnością słowackich bibliotek naukowych różnych szczebli – uniwersyteckiej (Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici), regionalnej (Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici) i narodowej (Slovenská národná knižnica v Martine) – pod kątem wspierania rozwoju społeczeństwa informacyjnego, pomocy w nauczaniu i uczeniu się, zaspokajaniu potrzeb praktycznych i zawodowych, obsługi nauki, kultury i gospodarki, a także zachowania i udostępniania dorobku umysłowego społeczeństwa Słowacji.

Wizytę w Słowackiej Bibliotece Narodowej w Martinie (dalej SNK) gospodarze dedykowali miejscu i roli SNK w narodowym systemie wiedzy i komunikacji naukowej, w szczególności organizacji dostępu i zarządzania wiedzą. Liczący obecnie ok. 4 800 000 jednostek zasób biblioteki (w tym ok. 1 360 000 jednostek rękopisów i zbiorów graficznych oraz ponad 167 000 dokumentów i materiałów biograficznych) został przedstawiony jako element systemu komunikacji. Szkolenie podzielono na dwa moduły: przegląd tradycyjnych zbiorów i kolekcji bibliotecznych, literacko-archiwalnych i literacko-muzealnych zgromadzonych w centralnym gmachu SNK oraz prezentację działalności Centrum Digitalizacji we Vrútkach¹, które powołano jako wykonawcę narodowego projektu DIGDA – „Digitálna knižnica a digitálny archív“ (Biblioteka cyfrowa i archiwum cyfrowe).

¹ We Vrútkach (powiat Martin) w latach 2006-2011 przystąpiono do przebudowy kompleksu dawnych koszar na potrzeby centrum masowej digitalizacji i ochrony dziedzictwa kulturowego. Środki na inwestycję – ok. 1,4 mln € pozyskano z Funduszy Norweskich.

Projekt DIGDA jest realizowany przez SNK we współpracy ze Słowackim Archiwum Narodowym w Bratysławie (Slovenský národný archív – SNA) w ramach Programu Operacyjnego Społeczeństwo Informacyjne, oś priorytetowa 2, wsparcie innowacyjności, budowa społeczeństwa informacyjnego oraz wzrost potencjału inwestycyjnego².

Celem programu o wartości 49 572 033,60 €, finansowanego (w okresie od 1 kwietnia 2012 do 1 czerwca 2015) ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz budżetu państwa – Ministerstwa Kultury i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – jest cyfryzacja ponad 2,5 mln dokumentów oraz stworzenie platformy, która udostępni w sieci minimum 30% zeskanowanych obiektów.

Przedmiotem digitalizacji są:

1. Zgromadzone w zasobie SNK piśmiennictwo, do którego dostęp jest ograniczony ze względu na jego zabytkową wartość (rękopisy, stare druki, rzadkie książki, teksty tradycyjnej kultury ludowej, dokumenty graficzne, materiały kartograficzne), współczesna produkcja wydawnicza, a także teksty dokumentujące słowacki dorobek naukowy i zawodowy do roku 2015, w tym: wyniki badań naukowych, materiały konferencyjne, sprawozdania z sesji etc.; ponadto są utrwalane cyfrowo dawne i bieżące roczniki słowackich gazet i czasopism;

2. Zamknięte zespoły archiwalne ze zbiorów SNA, wśród których najważniejsze obiekty to arkusze ze spisu ludności Słowacji (1930, 1939, 1940), dokumentacja Komunistycznej Partii Słowacji (1939-1948), a także archiwa Ministerstwa Kultury Słowackiej Republiki Socjalistycznej z lat 1969-1989.

Ucyfrowione w ramach projektu DIGDA dokumenty są własnością SNK i SNA; archiwizowane za pośrednictwem Centralnego Repozytorium Danych Biblioteki Uniwersyteckiej w Bratysławie będą rozpowszechniane poprzez centralny portal – bibliotekę cyfrową, udostępniający różnorodne treściowo obiekty ze zbiorów słowackich bibliotek, muzeów, galerii itp.

Informację o postępie prac oraz prezentację najciekawszych zdigitalizowanych dokumentów ze zbiorów SNK zamieszcza strona internetowa: <http://dikda.eu/>.

Unikalność DIGDA, jak zgodnie podkreślali gospodarze, polega nie tylko na skali wytwarzania wysokiej jakości obiektów cyfrowych, przeznaczonych do długoterminowego zachowania i powszechnego udostępniania dziedzictwa kulturowego i dorobku naukowego Słowacji³, ale także na dopełniających projekt, szeroko podjętych działaniach ochronnych i konserwatorskich – dezynfekcji, usuwaniu uszkodzeń i zanieczyszczeń,

² Głównym celem interwencji 2. osi priorytetowej jest stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz powiązań między gospodarką a sektorem B+R.

³ Wierne odwzorowanie dokumentów zabytkowych pozwoli na wielodostępowe wykorzystanie ich kopii cyfrowych, stanowiąc jedną z technik ochrony zbiorów.

odkwaszaniu zagrożonych dokumentów. Towarzyszy im intensywna rozbudowa infrastruktury technicznej Centrum Digitalizacji SNK we Vrútkach, rozwój kompetencji pracowniczych oraz tworzenie nowych miejsc pracy⁴.

Do cyfrowego przetwarzania zbiorów wykorzystywane są 22 skanery różnych typów. Skanery planetarne używane są przede wszystkim do kopiowania zbiorów zabytkowych; płaskie – o wydajności 1500-3000 stron/godzinę, gdzie pracownicy jedynie na ekranie kontrolują jakość kopii – do książek nowszych. Proces digitalizacji zamyka edycja plików i przetwarzanie obrazu, tzw. post-processing oraz wykonanie metadanych. Praca w systemie dwuzmianowym znacznie intensyfikuje przebieg ucyfrowienia. W końcu czerwca 2014 r. liczbę zdigitalizowanych dokumentów szacowano na ok. 900 000. Prężnie postępują także zabiegi konserwatorskie, wykorzystujące urządzenia do sterylizacji zbiorów (o wydajności 60-100 ton/rok) oraz do odkwaszania papieru (20-60 ton/rok).

Projekt DIGDA, wykorzystując doświadczenia programów cyfryzacji zbiorów wielu instytucji pamięci z różnych krajów, wpisuje się w zalecenia Unii Europejskiej w zakresie ochrony i udostępniania dziedzictwa kulturowego Europy. Wśród wymiernych korzyści SNK płynących z realizacji narodowego programu cyfryzacji zbiorów należy wymienić:

- wdrażanie nowoczesnych technologii informatycznych do alternatywnego sposobu udostępniania dokumentów;
- kształtowanie się i rozwój nowej dziedziny wiedzy na Słowacji;
- praktyczne kształcenie specjalistów w dziedzinie digitalizacji oraz technologii informacyjnych i komunikacyjnych w bibliotekach;
- wypracowanie nowego, do tej pory nieistniejącego na Słowacji, systemu ochrony i konserwacji narodowego zasobu bibliotecznego.

⁴ Projekt realizuje 163 pracowników, w tym 124 nowozatrudnionych.